

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 32/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar samt till lagar om ändring av 17 kap. 23 § i rättegångsbalken och 11 § i lagen om preskription av skulder

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 7 december 2010 en proposition med förslag till lag om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar samt till lagar om ändring av 17 kap. 23 § i rättegångsbalken och 11 § i lagen om preskription av skulder (RP 284/2010 rd) till lagutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialmedarbetare Jussi Karttunen, justitieministeriet

- hovrättslagman Robert Liljenfeldt, Vasa hovrätt
- tingsdomare Kari Turtiainen, Uleåborgs tingsrätt
- chef för social- och krisjouren i Helsingfors Olli Salin, Helsingfors stads medlingsverksamhet
- advokat Jusse Rissanen, Finlands Advokatförbund
- professor Antti Jokela.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Helsingfors rådstuvurätt
- Finlands näringsliv
- Julkiset Oikeusavustavat ry.

PROPOSITIONEN

Denna proposition innehåller ett förslag till lag om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar. Genom denna lag sätts Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa aspekter på medling på privaträttens område i kraft. Denna lag ersätter lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar.

Utöver bestämmelser om medling i tvistemål vid allmänna domstolar ska den nya lagen också innehålla bestämmelser om stadfästelse av en förlikning som uppnåtts vid medling utanför

domstol så att den blir verkställbar. Bestämmelserna om stadfästelse av en förlikning som uppnåtts vid medling utanför domstol ska dock endast tillämpas på tvistemål där förlikning är tillåten.

Lagen föreslås däremot inte innehålla några bestämmelser om förfarandet vid medling utanför domstol. Medling utanför domstol ska således även i fortsättningen kunna ske helt formfritt, i enlighet med parternas egna önskemål. För att en förlikning som uppnåtts vid medling

utanför domstol ska kunna stadfästas så att den blir verkställbar vid en allmän domstol, ska medlingsförfarandet emellertid uppfylla vissa kriterier som fastställs i lagen. Dessa kriterier överensstämmer med direktivets bestämmelser.

I och med att direktivet sätts i kraft krävs det även vissa ändringar i rättegångsbalkens bestämmelser om förbud mot avgivande av vittnesmål. Enligt propositionen ska rättegångsbalken utökas med en bestämmelse där det föreskrivs att medlare eller medlares biträden inte vid en tvistemålsrättegång får vittna om vad de i sitt uppdrag har fått veta om den sak medlingen gäller, om inte synnerliga skäl kräver att en sådan person hörs om saken. Parterna i medlingen kan emellertid, om de så önskar, tillåta att medlaren hörs som vittne vid den rättegång som ordnas efter medlingen. Denna bestämmelse ska tilläm-

pas på medlaren vare sig det är fråga om medling i domstol eller medling utanför domstol, i det sist nämnda fallet dock under förutsättning att det avtal som uppnåtts vid medlingen kan stadfästas så att det blir verkställbart.

Dessutom ska lagen om preskription av skulder ändras så att preskriptionen av en skuld avbryts då fordran tas till behandling vid ett sådant medlingsförfarande som innebär att den förlikning som uppkommit vid medlingen kan stadfästas så att den blir verkställbar. Preskriptionen avbryts när det fattas beslut eller ingås avtal om att medling ska inledas i fråga om fordran. Preskriptionen anses ha avbrutits den dag då ärendets behandling vid medlingen avslutades.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 21 maj 2011.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Allmänt

Regeringens proposition handlar ytterst om sådana ändringar i lagstiftningen som nödvändigt följer av Europaparlamentets och rådets direktiv om medling. Avsikten med direktivet är att främja användningen av medling i medlemsländerna och göra medling lättåtkomligt för medborgarna i fall som överskrider statsgränser. I detta syfte föreslås en ny lag som gäller såväl medling i domstol som stadfästelse av förlikning som uppnåtts vid medling utanför domstol så att domen blir verkställbar. Tillämpningsområdet sträcker sig över både gränsöverskridande och nationella tvister. Den nya lagen föreslås ersätta lagen om medling i tvistemål i allmänna domstolar (663/2005). Bestämmelserna i den gamla lagen överförs i stort sett oförändrade till den nya lagen.

Lagutskottet anser propositionen behövlig och lämplig och föreslår att lagen godkänns med följande kommentarer.

Utbildning och information

Av regeringens proposition framgår att det under åren 2006—2009 förekom medling i ungefär 500 fall. Det här utgör ungefär tre procent av de fall som normalt tas upp till förberedande behandling eller huvudförhandling. Antalet fall som behandlas genom medling vid domstol är alltså väldigt litet och möjligheten till domstolsmedling har inte vunnit terräng. Lagutskottet anser att det också i framtiden krävs effektiv information och utbildning av domarkåren för att medling i domstol ska bli attraktivare.

Den nya lagen gör det möjligt att under vissa förutsättningar som nämns i direktivet vid domstol stadfästa en medling som skett utanför domstolen så att medlingsresultatet blir verkställbart. Med beaktande av att medling utanför domstol kan ske på många olika sätt är det viktigt att informera om vad som krävs av medlingen för att den ska kunna stadfästas på det sätt som avses i lagen.

Detaljmotivering**1. Lag om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar**

4 §. *Hur medling i domstol inleds.* Av paragrafens 1 mom. framgår att i ansökan till domstol om medling kan framställas önskemål om vilken domare som ska fungera som medlare. Denna möjlighet finns inte i den gällande lagen.

Lagutskottet konstaterar att vissa principiella synpunkter kan anläggas på möjligheten att be om en viss domare. Vid en normal rättegång kan parterna inte påverka valet av domare i sin sak. Å andra sidan handlar medlingen inte direkt om rättskipning. Avsikten med medling är att parterna själva ska lösa sina tvister medan medlarens uppgifter endast är att hjälpa parterna på traven. En lyckad medling kräver att parterna litar på medlaren. Lagutskottet anser att just detta talar för att ge parterna en möjlighet att be att få en namngiven domare som medlare i sin sak. För tydlighetens skull är det nödvändigt att uttryckligen nämna denna möjlighet i lagen. Det finns emellertid skäl att understryka att det handlar om önskemålet där domstolen själv överväger om begäran kan uppfyllas.

5 §. *Medlare och medlares biträde.* Enligt paragrafens 1 mom. ska medlaren vara domare vid den domstol som behandlar saken. Momentet motsvarar den gällande regleringen.

När lagutskottet behandlade regeringens proposition med förslag till lag om medling i tvistemål i allmänna domstolar (RP 114/2004 rd) konstaterade utskottet att det med tanke på ett förnuftigt utnyttjande av domstolarnas resurser vore på sin plats att längre fram, när det finns erfarenheter att tillgå, diskutera om det finns anledning att bredda möjligheten att vara medlare. Exempelvis domarna vid andra tingsrätter i samma hovrätts domkrets kunde komma i fråga som medlare i underrätter (LaUB 4/2005 rd).

I denna proposition finns inget förslag som syftar till att utvidga möjligheten att vara medlare och det görs inte heller någon utvärdering av behovet. Enligt utredning till utskottet togs frå-

gan upp under beredningen men drevs inte vidare, eftersom avsikten i första hand var att bereda de ändringar i lagstiftningen som direktivet kräver. Det ansågs att frågan om utvidgning i så fall ska bedömas och beredas separat. Med hänvisning till tidigare ställningstaganden anser lagutskottet emellertid det viktigt att det i ett senare skede vid en lämplig tidpunkt görs en bedömning av hur lagstiftningen fungerar och övervägs eventuella ändringsbehov. Det är då viktigt att beakta bland annat om den utvidgning av tingsrätternas domkretsar som genomfördes 2010 har någon betydelse för möjligheten att fungera som medlare.

Av paragrafens 2 mom. framgår i överensstämmelse med gällande reglering att medlaren under vissa förutsättningar kan ha ett biträde. Arvode och kostnadsersättning till biträdet betalas av parterna. I detta sammanhang fäster lagutskottet uppmärksamhet vid att rättshjälpslagen (257/2002) inte ger möjlighet till rättshjälp för att betala arvode till en medlare. I sitt tidigare betänkande som nämndes ovan godtog utskottet denna lösning, men ansåg det nödvändigt att regeringen vid uppföljningen av hur medlingen i tvistemål kommit i gång också samla in uppgifter om i vilken mån biträden anlitas och utifrån uppföljningen i förekommande fall ta fram ett separat förslag till ändring av rättshjälpslagen.

Enligt utredning har en ändring av rättshjälpslagen inte övervägts i samband med beredningen av föreliggande lagförslag av samma skäl som man inte heller har övervägt en utvidgning av möjligheten att fungera som medlare. Lagutskottet upprepar också i detta avseende det som tidigare anförts om behovet av uppföljning. Utskottet hänvisar till det s.k. Follo-projektet som startar 2011 vid fyra tingsrätter och som innebär att man kommer att göra försök med sakkunnigbiträden vid domstolsmedling i vårdnadsrätts tvister. Erfarenheterna av försöket kan vara av vidare intresse när man dryftar frågan om biträden vid domstolsmedling.

7 §. *Åstadkommande av förlikning.* I paragrafens 2 mom. föreskrivs att medlaren på begäran eller med samtycke av parterna kan lägga fram

ett förslag till uppgörelse i godo. Förslaget kan bygga på vad som medlaren på grundval av de omständigheter som parterna har lagt fram i medlingen bedömer vara ändamålsenligt. Enligt gällande lagstiftning ska medlingsförslaget basera sig på vad medlaren anser vara skäligt.

Enligt utredning till utskottet är bakgrunden till förslaget strävan att understryka medlingens syfte att åstadkomma en lösning som tillfredsställer parterna och deras behov. Medlaren förslag ska därför utgå från parternas framtida behov och inte nödvändigtvis från var det som med beaktande av gällande lag och själva tvisten skulle vara skäligt. Bestämmelsen har formulerats på det föreslagna sättet i hopp om att medlingsförslaget, till åtskillnad från ett rättegångsförfarande, ska ta sikte på framtiden.

Med hänvisning till det som sägs ovan har lagutskottet stannat för att förorda de föreslagna formuleringarna. Utskottet understryker emellertid att även om medlingsförslagen enligt den nya lagen ska basera sig på en ändamålsenlighetsprövning innebär detta inte att förslaget inte samtidigt ska vara såväl skäligt som rättvist. Senast när medlingen ska stadfästas kommer man att pröva om förslaget är skäligt. Om medlingsförslaget är klart oskäligt eller lagstridigt får det inte med stöd av 20 kap. 3 § i rättegångsbalken stadfästas.

12 §. Offentlighet för medling i domstol. Enligt paragrafen sker medling i domstol också i framtiden i första hand offentligt. Men offentligheten föreslås få nya begränsningar jämfört med gällande lag, eftersom det enligt förslaget ska vara möjligt att genomföra hela medlingen utan att allmänheten är närvarande. Detta ska bara kunna ske på gemensam begäran av parterna och kan förverkligas bara om tilltron till att medlingen går riktigt till eller något annat vägande skäl inte kräver att behandlingen är offentlig. Detta förslag till ändring bygger inte direkt på direktivet utan tanken är att ändringen ska göra lagen mera användbar.

Även om medling vid domstol inte är ett rättegångsförfarande anser lagutskottet det viktigt

att denna form av medling också i fortsättningen i regel är offentlig eftersom det är fråga om myndighetsutövning. Å andra sidan måste man beakta att syftet med medling kan nås bara om stämningen är förtroendefull och att närvaron av publik inte nödvändigtvis främjar detta. Utifrån utredning anser utskottet att man i förslaget har lyckats finna en balanserad lösning när det gäller medlingens offentlighet och kravet på förtroende. Utskottet förordar förslaget. Även om offentligheten när det gäller allmänhetens möjlighet att närvara begränsas innebär den nya lagen inga förändringar i fråga om handlingsoffentligheten och medlingsavtalets offentlighet. Enligt utskottet är det viktigt att följa praxis och effekterna av denna lagändring.

2. Lag om ändring av 17 kap. 23 § i rättegångsbalken

23 §. Till paragrafens *1 mom.* föreslås en ny *5 punkt* enligt vilken en i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar avsedd medlare eller medlarens biträden i tvistemål inte får vittna om vad han eller hon i sitt uppdrag fått veta om det ärende medlingen gäller, om inte synnerliga skäl kräver att denne förhörs om detta eller den till vars förmån tystnadsplikten har bestämts ger sitt samtycke till vittnandet. Lagutskottet konstaterar att den föreslagna ordalydelsen står i överensstämmelse med direktivet och motsvarar formuleringen av punkt 3 i samma moment. I regel är sålunda varken medlaren eller biträdet skyldiga att vittna i en rättegång som följer på medlingen. För att de ska kunna uppträda som vittnen krävs antingen parternas samtycke eller förekomsten av synnerliga skäl. Exempelvis barns fördel eller skydd för någons personliga fysiska eller psykiska integritet kunde vara sådana skäl

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslagen utan ändringar.

Helsingfors den 26 januari 2011

I den avgörande behandlingen deltog

vordf. Anna-Maja Henriksson /sv
medl. Esko Ahonen /cent
Kalle Jokinen /saml
Oiva Kaltiokumpu /cent
Ilkka Kantola /sd
Jari Larikka /saml
Raimo Piirainen /sd

Pirkko Ruuhonen-Lerner /saf
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Kari Uotila /vänst
Mirja Vehkaperä /cent
Lasse Virén /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.